

บทคัดย่อ

การต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนของหน่วยงานต่างๆเข้ามาช่วยเหลือชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองและคลี่คลายปัญหาไม่เคยเป็นผลสำเร็จ ความยากจนเปลี่ยนรูปลักษณะไปตามสมัย ตามประเด็นและมีบริบทที่แตกต่าง ดังนั้นเรื่องราวของคนจนจึงอยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอด

สำหรับคนจนคนด้อยโอกาสในสังคม การบวชเรียนเป็นสมณะในพระพุทธศาสนาสามารถแก้ปัญหาความยากจนขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นช่องทางในการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการต่างๆที่ควรจะได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคม เป็นระบบอุปถัมภ์ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในสังคม

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สาเหตุ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชรวมทั้งสภาพชีวิตและปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอช่องทางและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตภายนอก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งการเก็บข้อมูลเอกสาร สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยสมณะจำนวน 22 รูป ในชุมชน 3 ระดับ ได้แก่ วัดในชุมชนเมือง วัดชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และวัดในชุมชนชนบท ในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งกลุ่มวิเคราะห์ตามช่วงอายุเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ช่วงอายุ 13-19 ปี 20-45 ปี 46-60 ปี และ 61-80 ปี ได้ข้อค้นพบที่สำคัญคือ

ก่อนบวชเป็นสมณะ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สืบเนื่องจากความล้มเหลวของภาคการเกษตรหรือการมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ก่อให้เกิดหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ เนื่องจากขาดโอกาสในการแสวงหาการประกอบอาชีพใหม่ๆ เพราะไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ขาดการวางแผนที่ดี และสำคัญที่สุดคือ ไม่มีเงินลงทุนเป็นของตัวเอง ส่วนด้านครอบครัวมักมีปัญหาการสูญเสียของบิดามารดาหรือการหย่าร้าง ของบิดามารดา ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดผู้นำครอบครัว นอกจากนั้นบางรายยังมีปัญหาทางด้านสุขภาพ ร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่เชื่อต่อการทำงานหนัก หรือการประกอบอาชีพทั่วไป บางรายมีโรคประจำตัวที่จะต้องเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมาก

การบวชเป็นสมณะทำให้มีโอกาสได้ศึกษาพระธรรมวินัยและการศึกษาทางโลกในโรงเรียนปริยัติธรรมและวิทยาลัยสงฆ์ รวมทั้งได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล แต่เมื่อเป็นพระภิกษุ สามเณร ก็ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านตามกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่มีอายุ 13-19 ปี มีการเรียนที่ค่อนข้างหักโหมและต้องรักษาศีล 10 ควบคู่กันไป ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาวะความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจเกิดความเครียด ขณะที่กลุ่มที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องอาพาธ ถึงแม้จะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล แต่ในสภาพความเป็นจริง สมณะที่ชราภาพต้องช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง ทั้งด้านปัจจัยและกำลังใจในการต่อสู้กับโรคภัยและความเสื่อมของสังขาร ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 20-45 และ 46-60 ปี เป็นกลุ่มที่ถูกสังคมคาดหวังว่าจะเป็นที่ยอมรับของพลังชุมชน เสริมแรงให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุป ภาพของสมณะในฐานะที่ถูกจัดวางให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมและชุมชน
ท้องถิ่นยังเลือนลาง เนื่องจากความไม่เข้มแข็งในการควบคุมตนเอง อีกทั้งวัตรปฏิบัติของสมณะบางอย่างก็ทำ
ให้เกิดข้อจำกัดทางการเรียนและกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วย